

Landskap: Småland, Upptecknat av: Carl Wiking
 Härad: Elfsborg, m. f. Adress: Furåkra, "Kriksmåla."
 Socken: Elghult, m. f. Berättat av: Lantbr: Frank Jansson.
 Uppteckningsår: 1941. Född år 1828 i Elghultsmåla.

Uppteckningen berör lista 3. nr sekti-
 on IV. Ämne: Mångsidighet i
arbete.

Etn. IV: 3.

Vol: 1.Födor: — 15.Härfil 1. Med teckningar. n. 16.

För att någorlunda sakligt kunna besvara denna Frägelista bestämma vi tiden för en sk. "sp-tingsbande" omkring 1800. Jag tänker då närmast på min fader, som sagesman till denna tingsmen, när jag i detta fall har de bästa och bästa uppgifter från honom i mitt minne och även från minnes, (fast något senare) och mycket från min uppväxt. På hösten måste han bereda jorden för höstdädd till 2½ tunnna råg. Så måste han först handtera årdret, därefter harven. Sen måste han köa ut gäddor från göddelsbacken. Här måste han laxa göddeln vid pass 50. lass; by kanstgäddor fanns ej då.

2.)

ACC. N:R. M. 7801:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så måste han handtera "synggrepen"
som den tiden var anträ. Helän-
digt; ypperst hugarbetat verktyg,
samt när träkolnen bleva trubbiga
väskes med en spa. Se teckning n:o
18. a! Visserligen var han då biträdd
av en fjänsflicka eller husets dotter;
ty på den tiden måste våra flickor
arbeta. Nu skola dom "läsa, sitta
på Rio, sova till kl: 11, på dagen, bju-
das kaffe på sängen av mor. I kvällen
av dagen skola dom måla "kys-
tygen, naglar m. m." Egen reflex: vara
jag nu unga pojken, så hade jag in-
lärt hos oss funnit min lednagerin-
na; ty läsa människors skrifter jag,
som handväsk. — Branden måste
handtera orfämmen då han körd

3)
gåsen till åkern, och spridde den då
var åter trägruppen framme. Sen måste
han så för Hand och fick då hand-
para "Fjärjekrok och Käding." Sen fick
han "Harva och Bolta," då fick han
handtera dessa åkerbruksredskap.
Sen åter äro höstjorden till kam-
mande välsädd. Där efter jätta
till att hacka upp potaterna och
köra dem till källaren, då fick
han handhava hacka, körgar och
jordan. Sedan skulle veden efter
löstäckten läggas i höga, då fick
han gagna kran. Sen fick han stän-
darn vara bejälplig med att "Brä-
ta" (Bräcka lin), då fick han
handpara linbräkan. Sen kom det
våldiga handtraskandet i ofta och på

oftast därtill hela dagarna från 1. Nov-
ember till jul. Så var det slagan
i första hand han fick handte-
ra, men i samband därmed sis-
sel och kastskavel. Se bekräft. 18.
18. b. c. d. Efter jul måste bonden, jäm-
te någon kamrat hugga åtskilliga
lölpter timmerstockar, köra dem
till någon primitiv vattensåg, där
han m. f. fick på vären såga mat och
dag minst en vecka för att få sön-
der stockarna i plank, som han
sedermärkte efter hand köra
till Kalmar och försälja. Fanns ej vat-
tersåg fick han låga sig en kvin-
neman, som hjälpte honom att
"kränsåga" timmerstockarna, d. v. s.
såga för hand. "Kränsågning" i våra

5.)
orter från gammal tid är fråglistan
av mig besvarad och inlämnad till
Nordiska museet, så jag gör ej be-
märkingar därpå. Sparrar tväste borden
i regel lega för att få huggna (bi-
lade,) men man måtte själa skog-
köra dem och liksom köra dem
till stam. Efter Borindastriens genom-
brött tiden 1870. så blev det många
glasbruk i våra orter. Så krävdes
mycken "Famnved," som köptes av
bruket köptes av bönderna, men i
flerta fall legde bönderna bän-
derna för denna huggning ty dem
huvna intet allt, men köra den
till glasbruket måtte borden. Ty
våra bönder på sinna små gårdar
hade sällan råd att hålla bränt.

6.)

ACC. NR. M. 7801:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Före denna tid, så huggs mycken kol-
ved till stakkar för riksregnsken-
ken och körstora måste bouden
förrätta såväl av kolved, som kol-
arn och han måste laga för hugg-
ningen; därtill han körning av
forat av "Sjämalm" även ledet till Mar-
rignarna. Obs! Man kan rent av
härpa över att våra gammalti-
da bönder kunde hiwa med så
mycket arbete, och likväl var det
så, men ofta laga dem halva nat-
ten till hjälp, men åsktat detta vara
dem friska och starka. Egen reflex:
Männne det ligger sannare i det kün-
da bibelordet, "Arbetsamhet beford-
rar hälsa och välbäud." Vi vilja
tro det. Vidare på eftervinnet mis-

ACC. N:R. M. 7801:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Se t.ex. en "Åttingsbande" hugga
minst 1000. "Färdstos"=(Set virke, som
mellan stöarna bildar gärdes-
gård.) därtill 500. par "Staver"=(Stör)
fy han borde på våren årligen
thäqua minst 300. "Kot" gärdesgård.
(Ett kot) är ett avstånd=(längd) $2\frac{1}{2}$ aln
efter fädernas utsägor. Därtill
3. hankar av en eller granvidjor
i varje "kot". Dessa vidjor skulle
svedas vid lägor ute på mar-
ken innan den läka sig forma
till "Fossgärshankar." Obs! Jag ke-
nar inte hankar, fy för cirka
ett år sen, så formade jag själv
en del olika hankar och insände
en stor lår full till Nordiska
museet, så där finns originalen.

Se samma nr
Folkm. n:o
IV: 4, 1, 3.

8.)

ACC. N:R. M. 7801:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Setta arbeta krände auselig tid,
helst därtill kom att många gamla
gärdesgårdar måste "fredas på",
s. v. s. repareras. Obs! Den 11te Maj, så
släpptes djuren i "vall" och då
måste gärdesgårdarna vara i ord-
ning, annars "Ledde Byrannen"
och banden fick betäta. Obs! Var
banden ut på dräng eller sakna-
de vuxen son, som kunde hjälpa
till, då måste han givetvis lea.
Egen reflex: Jag minnes väl hur,
som min fader många mor-
gan i början av April om morg-
narna steg upp, åt litet mjölk
och bröd tog fram även att en ak
var $\frac{1}{4}$ mil från hemmet så fort
han såg, och reparerade gärdes-

gård och vart hemma till frukost-
kaffet vart kokat. När jag var 18 år
fick jag följa honom på dessa af-
färdar och hjälpa honom. "See Ess
ska bli brude efter mej" sade far,
men den käte gubben dog då
jag blott var 14 år, så den tanken blev
ej förverkligad. — Nu sova bän-
derna till kl. 6 på morgnen och
äro Laba de flesta. Sen bilda dem
föreläsningar och låta skriva om
sin förträfflighet i långa spalt
i tidningarna, men för det icke $\frac{3}{4}$
är lägn. Låt oss hellre för det
gamla folkettrycket, priset ad-
lar mannen. — Så snart man
kunnet in i "11te vecke" om vären
var vacker, då började värddar.

10.)

ACC. NR. M. 7801:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jorden skulle arbetas med åder och
harv och gödslas och besås. 1/2 tun-
na värråg på 1/2 m. l. i genomsnitt
I slutet av 10de och början av 9^{de}
veckan skulle havren sås, men i gen-
mal tid såddes inget mycket hav-
re hos oss. Byåtern måtte först
vara till bröddäd, och morskadning-
ar var här föga före 1870. I åttio
veckan skulle en av dessa bänder
(åttioåttioåttio) sätta cirka 5 tun-
nor potatis. I sjunde veckan skulle
d. s. k. "Sjundeveckekornet" sås. För-
st till åder och en god del linfrö. I sjätte
veckan såddes inget, by den veckan
hette "Lorpsveckan", by sådde man
då, så blev det mest ogräs. I femte
veckan såddes "femteveckekornet,"

17.)

ACC. NR. M. 7801:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och så vart varrådden slut. I Hätte
veckor plögade bonden "Lappa en
restande del av gamla gärdsgår-
dar", som inbet medhuvuds-före-
sadden. Efter städdens slut
så "Pukades" (röjdes buskar) 7-8. Så
i bekesmarkerna, så skulle den-
na tid röjjas och skogen fällas
till Wedjelandet, som skulle ro-
jas och bevas på hästen. Obs! Det
sågade virket var nu kort, det skul-
le köras åt stäm & säljas i nuan
slätteru; "Så en fick litet pengar
att leja släde för", hette det. Viser-
ligen penga v. 12-13. åringar ligga
på färdevägar men det fanns bän-
der som inbet hade prätkar, an-
kingen måste dom då köra själva,

12.)

ACC. N:R. M. 7801:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

eller lea. Hade dam döttrar, så fin-
ga dam köra foror och vi pojkar
jälpte dem med att fodra och vatt-
na hästarna. Ols! Ej underligt att
jag ibland i mina uppteckningar
skrifer, "Våra flickor", ty vore vi,
som en enda stor familj. Det var
stundom att arbeta dygnet runt.
vi mädde blott väl lära, vi vore
friska och brunthysade och flickor-
na hade den tiden färger på kin-
der och läppar, som in ut be-
hände målas dip och des hätte
vare som "Fol och svättåhta".—
Nu vad som hittills upptecknats för
så vi att den gammaltida bon-
den måste vare "I se be stän-
digt om han ville klara sig.—

13.)

ACC. N:R. M. 7801/3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I början av juli kom "Häbergsla" (= Klaff-
ren.) Så var det minst 18 timmars
arbetsdag, med die, räpna och "Hä-
boja." Läs "Häbåga." Det mästa av
häck bars in i ängsladorna
i gammal tid, jag har, som ung
burit 1000 = 1000 hällörddor. Först skuden
de vita starrkärren slås inna
starrren satte den (= vit ull), typen
blev gräset sämre. Det var till
att vada och slå, banden för
i läppen; så släpa upp hätt
på de förut slädda "luggarna."
= (Sprand kringom kärret.) Banden
och arbetare fick ofta ligga någ-
ra timmar i hätt i ängsladan
för att tidigt kl: 2 på morgnarna
vara uppe och slå, och sedan

14.)

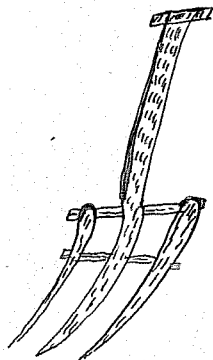
ACC. N:R. M. 7801:14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

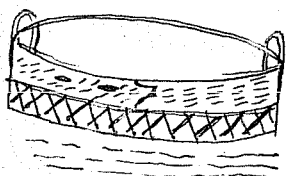
bära in hö på dagen, om vädret
vart vackert. Mat bars till oss
från hemmet. Dessa uppskrifter
gälla slåttar, som låga $\frac{1}{4}$ mil
eller mera från gården. Så kom
äuslättern, som var betydligt
mera i gammal tid; ty de ad-
lade mossarna hava till fulla
ersatt en del av de sämre äng-
slåttarna, som blivit ut-
rangerade till betesmarker
under senast gångna 50. åren.
Tid "Ohmäsra" borde man hava
Hälseslätt i gammal tid. Och slut
på slättern senast den 16de augusti,
som bär namnet "Brynolf", ty sade
de gamle, "Efter den där kastar
"Bryn-Olle" sandposen i gräset,

15.)
 28 då blir hingslätt. - Ols! Men "Eun
 rik at (18de maj) så gav "Olaf kaka"
 den 29de juli, ty då var Kösträgen
 mogen till skörd. Alltså var det
 det till att växelvis slå gräs och
 råg under slåtterns senare del.
 Om lövfäkt är i föregående
 upptecknat liksom om höstskäret
 vari inbegripes skörd av föregä-
 ende års "fälla" och nedjante
 av den, som skulle ersätta kam-
 mande år. I medlet av augusti
 var körn och ikerhavre mogen.
 så i allt krävdes allt banden var
med. Härav förstå vi vilka red-
 skap banden måste spåla handkra
 och även i vilken utsträckning.
 Den gammaltida banden var verklig
"Odalman".

N° 18. a. "Trägrepp" i Perspektiv. 17801:16.

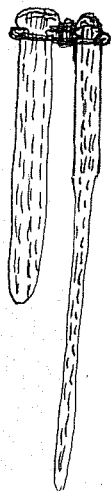

N° 18. c. Gammat, små-
ländskt rågristek omm en
1/2 hennas rynd.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

N° 18. b. Gammat, små-
länds Träskelaga.

N° 18. d. Kastaskovel; äldrig, för-
des med Höger hand då man
"kastade råden" (befriade råden
från agnar.)

